

עוד מענייני ביטול כלי מהיכנו - שיעור 93

I. לתרץ קשיות על שיטת רב יעקב דזריקת מוקצה בשק של אשפה בשבת אסור משום מבטל כלי מהיכנו אם השק ריק מערב שבת.

(א) עייץ שו"ע (של"ס - ד) "אם יזוב מגיגית של ענבים שעדיין לא נדרכו שנמצא אותו הדלף אינו ראוי שהרי המשקין שזכו אסורים ואינו רשאי לשום כלי תחתיו מפני שמבטלו מהיכנו. כיצד יעשה יניח שם מטתו או שלחנו ואז יהיה אותו הדלף לפניו גרף של רעי ויכול להניח שם כלי לקבל הדלף. . . . וכשיתמלא הכלי לא יזרקנו בכלי אחר שלא יבטלנו מהיכנו אלא מריקו בתוך הגיגית. . . ."

(ב) עייץ מג"א (של"ס - ז) "וצ"ע דאם יש לו כלי אחר יניח אותו כלי תחתיו ולא יטלטל המוקצה בידים ואפשר דמיירי שאי אפשר להעמידו כאן כגון שהוא מחובר שם במקומה." משמע מדבריו דאסור לזרוק מכלי הראשון לכלי המחובר אבל ליטול כלי אחר ויניח הכלי תחת היין מותר. ועוד דמוקצה חמור ממבטל כלי מהיכנו משום דנוטל המוקצה בידים. וממילא יש תרי סוגי ביטול כלי מהיכנו (א) ביטול בידים כגון לזרוק בכלי (ב) ביטול ממילא בנתינת הכלי תחת הביצה, השמן, הניצוצות, או הדלף. ומדברי המג"א משמע דאיסור טלטול מוקצה חמור מאיסור ביטול כלי מהיכנו משום דאינו אלא גרמא שמניח הכלי תחת המוקצה וגורם שיפול לתוכו. משא"כ ביטול בידים או טלטול מוקצה שהוא חמור טפי.

(ג) עייץ בה"ל (של"ס - ד"ה לא הציח) דהא"ר והפמ"ג מפקפקין בדברי המג"א ובחידושי רע"א מצדד כמג"א.

(ד) עייץ בפמ"ג שחולק על המג"א משום שחמיר מבטל כלי מהיכנו יותר ממוקצה משום דאיסור בנין וסתירה יש לו סמך לאיסור דאורייתא ואין משמע כן משבת (ק"ד: ק"ח:). בענין כרים וכסתות שאין מותר לטלטל המוקצה.

(ה) ועייץ עוד במנחת שלמה (י אות ו - ד"ה מעתה) דחז"ל גזרו גם לפני שהתרנגולת הטילה הביצה בכלי. משמע דהכל חשיב מעשה בידים.

(ו) ועייץ במשנה ברורה (רס"ה - ו) דביטול כלי מהיכנו מותר דרק גרמא ולכן מותר להסיר כל הכלים מן השלחן אפילו אם נשאר המנורה לבדו.

** למעשה אפשר דרב יעקב סבר דזריקת מוקצה באשפה אסור משום מבטל כלי מהיכנו בידים (א) ואפילו אם האשפה מיוחד לכך (ב) ואפילו אם אין בהקליפות שום חשיבות (ג) וגם אם אין כל כך חשיבות בשק אשפה (ד) ואפילו אם פח אשפה כלי שמלאכתו מאיסור מקודם (ה) וגם תשמישו רק חד פעמי משום דזה בגדר מבטל כלי מהיכנו במעשה בידים ולא דרק גרמא וחמיר טפי. ויסוד זה נמצא בספר שבות יצחק (דף רכ"ו)

II. אם מותר לתת המאכלים מסעודת שבת לתוך פריזה ? (Freezer)

עייץ בשו"ת מחזה אליהו (פ"ח) שיש להסתפק משלושה אנפים (א) מצד הכנה משבת לחול

(ב) מצד מוליד שמקשים דבר רק לדעת ספר התרומות ורמ"א (ע"ח - ע"ז) ושו"ת דובב מישרים

(ח - י"ה) (ג) דאולי יש בזה איסור דמבטל כלי מהיכנו דהיינו לעשותו מוקצה בשבת

(א) מצד הכנה משבת לחול ראה Tapes 48-49 דהצלה מהפסד ע"י שמטלטל ממקום למקום אינו בכלל איסורי הכנה.

(ב) מצד מוליד דלבד ממשקאות כמים וחלב ויין כל מאכלים מותר ליתנם לתוך פריזה כאשר נשאר מסעודת שבת בכדי שע"ז יתקיים ויעמדו ימים רבים. ונדבר עוד בענינים נולד אי"ה.

(ג) מצד מבטל כלי מהיכנו

1. מטעם מוקצה אין חשש דאפשר להפשירם במהירות כגון ליתנם בתוך מים חמים ואם כן דבר

קרוש תמיד אוכל הוא דהוי גמרו בידי אדם וכמו קדירה רותחת דא"א לאכול מה שיש בה כל זמן
דהיא רותחת מ"מ מאחר דבידו לתקנו שהיא ראוי לאכילה אינה מוקצה. וכן קדירה חייטא.
2. מטעם סתירה היה נראה דאוכלים לא שייך כלל מבטל כלי דרק בכלי שמענו גדר סתירה
דקסתר ליה להכלי.

3. מטעם בנין אליבא דפני יהושע (שנת מ"ג.) דפשוט דלא עדיפי מכרים וכסותות ודאי שאין בהו בנין.
4. וצ"ע על השו"ת מחזה אליהו שלא הביא מחלוקת הראשונים בזה. דדעת רש"י ותוספות והרא"ש
בביצה (י"ג:) וכן פסק הטור דאוכלין בתוך רוב פסולת דהאוכל נעשה מוקצה אך השו"ע (תק"י - ז)
פסק כהרמב"ם דאע"פ שהרוב פסולת לא נאסר האוכל וכן דעת המשנה ברורה (סג) אבל הגרשו"א
שהובא בשמירת שבת (כ"ז - מ"ז) פסק כהטור. אמנם קשה משבת (מ"ג.) דטבל אע"פ שהוא מוקצה
אין בו משום ביטול כלי מהיכנו כיון שאם עבר ותיקנו מתוקן. והוא הדין אוכל בתוך הפסולת
אמאי מוקצה להטור ודעימיה ויש לחלק בין נתינת אוכל בתוך רוב פסולת דהוא ביטול בידיים
ובין נתינת אוכל בפריזה שהקשה ממילא.

5. ועיין עוד בתהלה לדוד (רע"ז - ז) דאין שייך ביטול כלי מהיכנו באדם. ע"ש
III. אם יש להתיר אם אפשר לנער המוקצה כגון קליפות בקערה או באשפה ?

(א) עיין בהגהת אשר"י (כירה י"ח) דאם אפשר לנער האיסור בתוך הכלי לא חשיב ביטול כלי
מהיכנו. וראיה משבת (קל"ד:) דמוקי בשליפי זוטרי. ולכן מותר לתת כלי תחת נר של שעה דיכול
לנערו. ולא דמי לשמן או ביצה בכלי שאין רוצה לנערו משום הפסד הדבר אבל נר ודאי ינערו
שלא ישרף הכלי.

(ב) עיין בבית יוסף (רס"ה צסוף) שהגהות אשר"י סבר כשיטת בעל התרומה ורו"ת שהובא (ט"ז - ד)
שלא מקרי מניח אא"כ דעתו שישארו שם כל השבת ואבל לדעת מי שחולק עליו כל שהניח דבר
האסור מדעתו מקרי מניח. ולכן כשם שאסור לבטל כלי מהיכנו כל היום הכי נמי אסור לבטלו
למקצתו של יום.

(ג) עיין מג"א (רס"ה - ז) שיש מחלוקת ראשונים אם ביטול כלי לזמן שרי רק במקום הפסד או
אפילו שלא במקום הפסד דלרמב"ם והרשב"א והר"ן והמ"ת סבירא ליה דדוקא במקום הפסד
מרוכה שרי לבטל כלי לזמן. והרי"ף והרא"ש והטור ס"ל דשרי בכל גוונא והבית יוסף נקט
כדברי הרמב"ם ולכן התיר ליתן כלי תחת נר שעה משום שיש חשש הפסד ויכול לנער משא"כ
בשמן וביצה שאין יכול לנערו.

(ד) ביטול כלי מהיכנו כשיכול לנער מיד אם צריך במקום הפסד
1. עיין מ"ב (רס"ה - ה) דמותר לנער הנר מן הכלי אפילו לשעה אין כאן וכן כלי תחת
הניצוצות. משא"כ תחת נר שמן שאינו רוצה להפסיד השמן וכן בפחם אסור משום דאינו יכול
לנער מיד ואין הפסד. ועיין משנה ברורה (רס"ו - כ"ז) שרק ביטול לשעה ובמקום הפסד מותר.
2. ועיין בקונטרס אחרון להגר"ז (רס"ו - י"ח) שצריך דוקא דעתו לנער דאין די באפשר לנער ובמ"ב
משמע שא"צ שדעתו לנער אלא אפשר לנער סגי וכזה יש מחלוקת ראשונים הרז"ה דוקא דעתו
ולהרמב"ם אפשר סגי.

3. ועיין ספר שבות יצחק (דף ר"מ) ששמע מהגרי"ש אלישוב לדמות דין הנחת הקליפות בכלי לנתינת
נר שעה שהתיר המשנה ברורה כיון דאפשר לנער מיד. אמנם עיין (של"ח - ח) לענין דלף שאינו
ראוי שאסור ליתן כלי תחתיו משום ביטול כלי מהיכנו ולא אמרינן שיכול לנער הדלף משום
דודאי לא ינער שלא יטנף הבית ולכן הוי ביטול כלי מהיכנו. ולכן צריך לאמר דניעור צריך
להיות במקומו. וא"כ גם הקליפות אינו יכול לנער וגם השק אשפה אינו יכול לנער. ואיברא צ"ע
מאבן על גבי חבית דיכול לנער במקום אחר. וצריך לומר אין דין מבטל כלי מהיכנו דומה ממש
לענין מוקצה של אבן על פי החבית דאין מדמה דבר לדבר.